

ADVIES

Ondersteuning **MDT** in het onderwijs

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Inhoudsopgave

■ 1/ Inleiding	3	■ 5/ Advies ondersteuningsaanbod	29
		<i>Advies 1: Één overzichtelijk platform voor scholen</i>	29
■ 2/ Methode	4	<i>Advies 2: De regionale MDT-makelaar</i>	30
<i>Fase 1: verkennen en ontdekken</i>	5	<i>Advies 3: Impactonderzoek: het langetermijneffect van MDT</i>	31
<i>Fase 2: Definiëren</i>	5	<i>Advies 4: MDT-ontvangers als ambassadeurs</i>	33
<i>Fase 3: Ontwerpen</i>	5	<i>Advies 5: Kickstartersubsidie</i>	33
■ 3/ Onderzoeksresultaten	7		
<i>3.1 MDT binnen het vo</i>	9	■ Verantwoording	35
<i>3.2 MDT binnen het mbo en ho</i>	13		
■ 4/ Conclusies	19	■ Colofon	36
<i>4.1 Inspireren en informatie vinden</i>	19	<i>Auteursrechten en hergebruik</i>	36
<i>4.2 Draagvlak creëren</i>	20	<i>Over Kennisland</i>	36
<i>4.3 Subsidie aanvragen</i>	23		
<i>4.4 Begeleiding van leerlingen/studenten</i>	24		
<i>4.5 MDT aan bestaande structuur koppelen</i>	25		
<i>4.6 Met MDT-aanbieders samenwerken</i>	26		
<i>4.7 MDT verduurzamen</i>	28		

1/ Inleiding

Via maatschappelijke-diensttijd-(MDT)-trajecten openen jongeren zelf deuren naar nieuwe werelden en ervaringen. Ze ontdekken eigen talenten, ontmoeten nieuwe mensen en doen tegelijkertijd iets voor een ander. MDT loopt nu een aantal jaren. Jongeren kunnen een MDT-traject doen in hun vrije tijd of onder schooltijd.

Steeds meer scholen verrijken hun onderwijs met MDT, als onderdeel van LOB, burgerschap, of bij preventie van voortijdig schooluitval. Bij ruim 40.000 jongeren (van de ruim 100.000 jongeren die aan MDT meedoen of hebben meegedaan) was de onderwijsinstelling betrokken bij deelname van een jongere. Hoewel er een toename is van het aantal betrokken scholen, blijkt het voor veel scholen in het voortgezet onderwijs (vo), middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en hoger onderwijs (ho) toch lastig om MDT structureel in te bedden. Veelgenoemde barrières zijn gebrek aan tijd, geld en draagvlak binnen de school.

Om een schaa sprong van MDT mogelijk te maken, wil het ministerie van OCW scholen helpen bij het integreren van MDT in het onderwijs, zodat het een vanzelfsprekend onderdeel wordt van de schoolperiode van jongeren. Daarom gaat het ministerie een landelijk ondersteuningsaanbod voor scholen ontwikkelen. Om een passend ondersteuningsaanbod te ontwikkelen wil het ministerie graag meer inzicht in de wensen en behoeften vanuit het onderwijs. Kennisland heeft daarom een ontwerpend onderzoek gedaan rond de vraag:

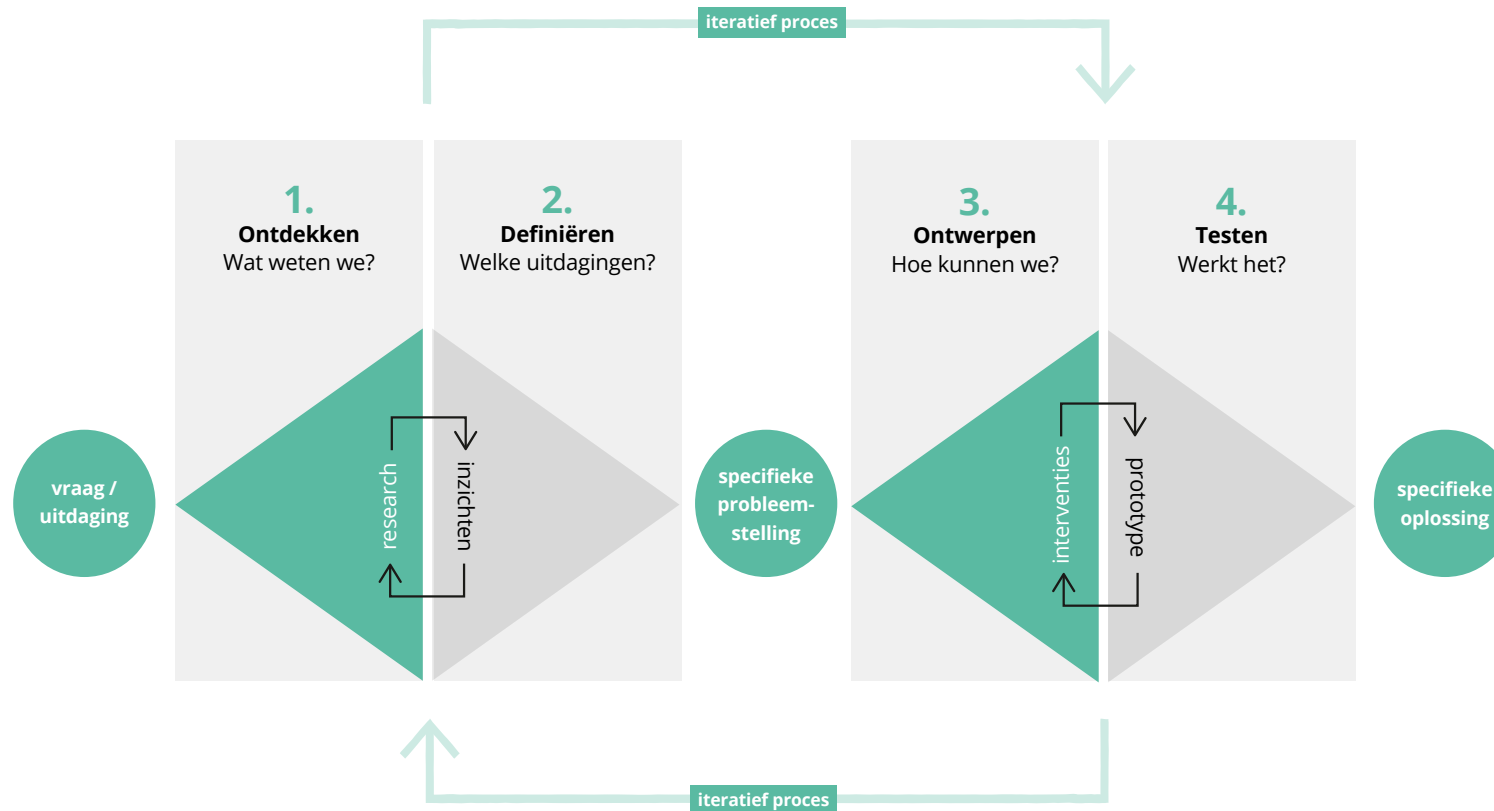
‘Wat heeft het onderwijs nodig om structureel met MDT aan de slag te gaan en er een succes van te maken?’

We brachten samen met onderwijsbestuurders, MDT-coördinatoren, docenten, studenten en scholieren in beeld wat de belangrijkste knelpunten en succescriteria zijn voor een goede inbedding van MDT in het vo, mbo (en in mindere mate ho). Ook brainstormden we samen over mogelijke oplossingen en ondersteuningsvormen die aansluiten op de behoeften. In deze publicatie geven we een overzicht van de belangrijkste ervaren knelpunten en succescriteria en de conclusies die daaruit volgen rond de ondersteuningsbehoefte van scholen. Vervolgens vertalen we deze conclusies in een aantal concrete adviezen en oplossingsrichtingen.

2/ Methode

Om in kaart te brengen wat er nodig is voor duurzame inbedding van het MDT in het onderwijs hebben we een collectief ontwerpend onderzoek gedaan. Daarbij hebben we verschillende belanghebbenden betrokken en werkten we volgens de ontwerpende onderzoeksmethode: de double diamond (zie

onderstaande figuur). De *double diamond* is een gestructureerd onderzoeks- en ontwerpproces waarin verbreden en specificeren van een vraagstuk (en oplossing) elkaar afwisselen. De double diamond is een stappenplan dat uitgaat van de principes van design thinking.

Figuur 1: Double diamond

We hebben dit onderzoek onderverdeeld in drie fases: (1) verkennen en ontdekken, (2) uitdagingen definiëren en (3) oplossingsrichtingen ontwerpen, volgens de eerste drie stappen van het double-diamond-model.

Fase 1: verkennen en ontdekken

Tijdens deze eerste fase gingen we op schoolbezoek bij mbo- en vo-scholen die al enige ervaring hebben met MDT. In de verkenningsfase bleek dat er nog niet veel hbo- en wo-instellingen bezig zijn die ervaring hebben met MDT. Het bleek daarom lastig om het hbo en wo ook te betrekken bij dit onderzoek.

Op de onderzochte scholen (zie het hoofdstuk [Verantwoording](#) op pagina 35 voor een overzicht) spraken we verschillende belanghebbenden die ervaring hebben met maatschappelijke diensttijd, zoals docenten, MDT-coördinatoren en leerlingen/studenten. Naast de schoolbezoeken hebben we enkele studenten gesproken in een online dialoogsessie. Daarnaast zijn parallel aan dit onderzoek enkele interviews gehouden met MDT-trekkers binnen scholen over hun ervaringen met MDT en ondersteuningsbehoefte. Uit al deze gesprekken haalden we rode draden die onderverdeeld werden in de thema's: succesfactoren, struikelblokken, kansen en zorgen. We brachten de belangrijkste inzichten rond het inbedden en opschalen van MDT beeldend in kaart in twee praatplaten; één gericht op het vo en één gericht op het mbo (en ho).

Fase 2: Definiëren

In fase 2 hebben we twee meedenksessies georganiseerd, één voor het mbo en ho en één voor het vo. MDT-aanbieders, schoolleiders, docenten en MDT-coördinatoren binnen scholen waren aanwezig. We legden de praatplaat aan hen voor. Dit diende als gespreksstarter om met deze groep mensen op gestructureerde manier het gesprek te voeren over hun ondersteuningsbehoefte rond het inbedden van MDT op hun school.

Door de praatplaten tijdens meedenksessies te bespreken met een bredere groep vertegenwoordigers van het onderwijs en MDT-aanbieders werden thema's bevestigd, verbreed of genuanceerd. Op basis van de meedenksessies kwamen duidelijk enkele thema's naar boven die weergeven waar de meeste behoefte aan ondersteuning ligt en waar het ondersteuningsaanbod zich dus op moet richten.

Fase 3: Ontwerpen

In fase 3 hebben we twee ontwerpessies georganiseerd, één voor een groep onderwijsprofessionals en één voor een groep jongeren. In deze sessies zijn de belangrijkste thema's uit het onderzoek toegelicht. Vervolgens hebben de deelnemers gebrainstormd over mogelijke ondersteuningsvormen en oplossingen. Deze hebben ze uitgewerkt tot prototypen om ze aan te moedigen de ondersteuningsvormen zo concreet mogelijk uit te werken. De projectgroep heeft alle ideeën verzameld en dit uitgewerkt tot een advies, onderbouwd met een aantal concrete ideeën voor het ondersteuningsaanbod.

3/ Onderzoeksresultaten

Door middel van schoolbezoeken, sessies en interviews met jongeren en onderwijsprofessionals hebben we in kaart gebracht wat de belangrijkste knelpunten, succescriteria, kansen en zorgen zijn voor een goede inbedding van MDT binnen het onderwijs. Dit hebben we verwerkt in twee zogenoemde 'praatplaten': één gericht op het vo en één gericht op het mbo (en ho).

In deze praatplaten hebben we vier stappen geïdentificeerd die scholen doorlopen om MDT een duurzame plek te geven in het onderwijs: (1) weten en willen, (2) plannen, (3) uitvoeren en evalueren en (4) opschalen. De praatplaten laten zien dat de ondersteuningsbehoefte verschilt per fase waar de school zich in bevindt en per onderwijssoort, maar er zijn ook veel overeenkomsten.

Hieronder lichten we aan de hand van beide praatplaten toe wat de belangrijkste thema's in het vo en mbo/ho zijn waar de ondersteuning een antwoord op moet bieden. De thema's die spelen met betrekking tot het integreren van maatschappelijke diensttijd zijn vergelijkbaar in het vo, mbo en ho. Toch zijn er ook duidelijke verschillen tussen deze onderwijslagen, qua organisatie, vakken en opleidingen, de (leeftijd van de) leerling- of studentenpopulatie en expertise van docenten of teamleiders. Zodoende hebben de thema's die spelen bij het integreren van MDT op deze verschillende onderwijslagen ook verschillende uitwerkingen, effecten en consequenties.

Om die reden gaan we in dit hoofdstuk in paragraaf 3.1 apart in op MDT in het vo en in paragraaf 3.2 op MDT in het mbo/ho.

De onderzoeksresultaten in paragraaf 3.2 zijn vooral gebaseerd op respondenten die binnen het mbo actief zijn. We hebben slechts enkele mensen gesproken die binnen het hoger onderwijs actief zijn (zie het hoofdstuk [Verantwoording](#) op pagina 35 voor een overzicht). We verwachten dat de onderzoeksresultaten grotendeels ook gelden voor het hbo en wo, maar bevelen aan om dit in een later stadium nog te valideren met vervolgonderzoek.

Legenda

In deze rapportage gebruiken we een aantal termen om functies en rollen rondom MDT aan te duiden. In de praktijk worden sommige termen nog weleens door elkaar gebruikt. Voor de helderheid geven we in deze legenda daarom een aantal definities van veel voorkomende termen.

MDT-projectleider, in dit rapport ook wel aanjager of (kar-)trekker genoemd: de persoon die de leiding heeft over de organisatie van MDT binnen de school.

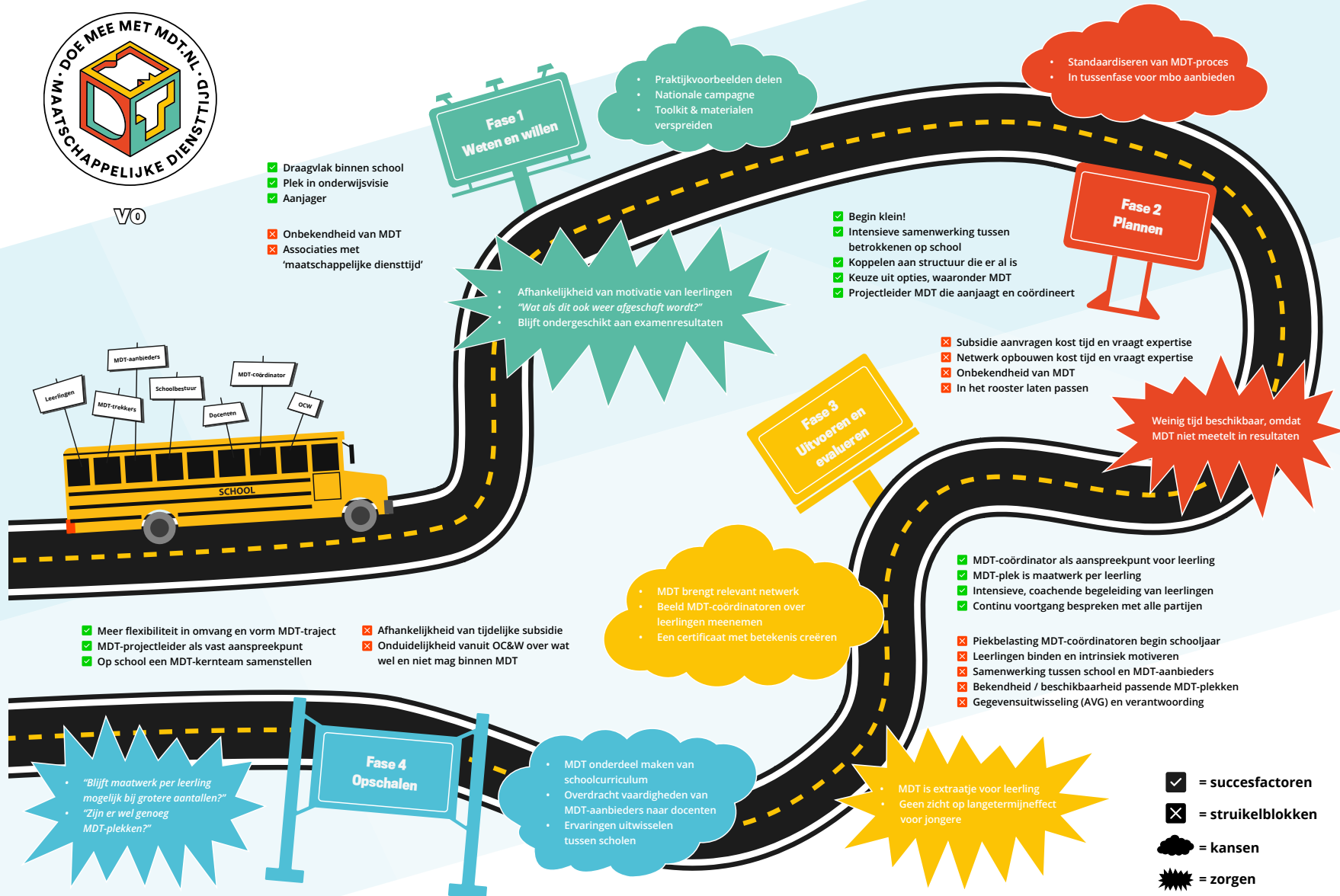
MDT-coördinator: is soms dezelfde persoon als de projectleider. De coördinator verzorgt de praktische coördinatie van de MDT-trajecten en onderhoudt bijvoorbeeld de relaties met de studenten en met de MDT-doeplekken.

De coördinator kan werkzaam zijn op school, maar ook in dienst zijn van een MDT-aanbieder.

MDT-aanbieder: De organisatie die het MDT-programma organiseert en de MDT-trajecten faciliteert. De MDT-aanbieder heeft coördinerende taken, speelt een rol bij de samenwerking met MDT-doeplekken en verzorgt ook de begeleiding en trainingen aan jongeren. Een school kan zelf MDT-aanbieder zijn, maar vaak wordt er samengewerkt met een organisatie die een MDT-traject heeft ontwikkeld.

MDT-doeplek: De maatschappelijke organisatie waar de jongere diens MDT-traject uitvoert.

3.1 MDT binnen het vo

Figuur 2: Knelpunten, succescriteria, kansen en zorgen van inbedding MDT in het voortgezet onderwijs

Stap 1: Weten en willen

In deze stap is het belangrijkste doel om draagvlak te creëren. Binnen het vo betekent dit een *school-breed* draagvlak: van schooldirecteur tot docent tot onderwijsondersteunend personeel. Maatschappelijke diensttijd is op het vo geen onderdeel van een specifiek vak, maar een aanvullend aanbod dat bij verschillende onderwijsthema's en vakken kan aansluiten. Daarom is het belangrijk dat een divers team vanuit de verschillende invalshoeken binnen de school meedenkt over de mogelijkheden van MDT, zoals een docent geschiedenis, ckv, techniek of economie, maar bijvoorbeeld ook een roostermaker en iemand die betrokken is bij (het ontwikkelen van) de onderwijsvisie van de school. Door MDT in het schoolplan te koppelen aan een schoolbrede visie rondom bijvoorbeeld burgerschap is het eenvoudiger om schoolbreed draagvlak te creëren.

Omdat de doelgroep van MDT binnen het vo relatief jong is, speelt draagvlak bij de ouders ook een grote rol. Volgens onderwijsprofessionals uit het vo zijn ouders van jongeren die een MDT-traject volgen vaak positief en worden ze enthousiast van de nieuwe verhalen die hun kind aan de keukentafel vertelt, maar voorafgaand kunnen er veel zorgen spelen. Bijvoorbeeld over de invloed van MDT op beschikbare tijd voor het studeren voor de onderdelen van het curriculum waar hun kind een cijfer voor krijgt. Daarom is het belangrijk om ouders vanaf de start mee te nemen en te ontzorgen.

Meestal is er één persoon binnen de school die de MDT-kar trekt. Tijdens deze eerste fase functioneert diegene vooral als aanjager met enthousiaste energie en goede praktijkvoorbeelden die voor

de school toepasbaar zijn. Een dergelijke MDT-trekker speelt in deze fase vaak een cruciale rol om het voor de school mogelijk te maken om met MDT te starten. Als dat daadwerkelijk gebeurt, verandert deze rol in een coördinerende functie.

Stap 2: Plannen

Wanneer een vo-school start met MDT is klein beginnen de voornaamste succesfactor. Er zullen nog veel vragen en zorgen over MDT binnen de school zijn die het proces kunnen remmen. Er komt beweging in door te starten waar energie zit. De kartrekker creëert een plek in het curriculum voor MDT die past binnen de bestaande structuur van de school, zoals in keuzewerktijd, burgerschap of loopbaanoriëntatie- en begeleiding. Dit is van wezenlijk belang omdat het grootste struikelblok voor het integreren van MDT in het onderwijs de beperkte ruimte in het rooster/curriculum is. Aanhaken op een bestaande structuur (die al uren toebedeeld heeft gekregen in het rooster) verlaagt de drempel om te beginnen. Eén van de MDT-projectleiders op een middelbare school die we interviewden maakte ruimte voor MDT door een nieuw vak aan het curriculum toe te voegen: TOV, tijd voor ontwikkelvrijheid.

Om de werkdruk binnen de school te minimaliseren, werkt de kartrekker in de praktijk vaak samen met een MDT-aanbieder die verantwoordelijk is voor de uitvoering. De MDT-aanbieder treedt vaak op als penvoerder van de subsidieaanvraag, onderhoudt het netwerk met MDT-doeplekken en begeleidt leerlingen tijdens hun MDT-traject. Deze samenwerking werkt vaak goed omdat het binnen het vo heel moeilijk is om genoeg mensen vrij te roosteren, maar ook omdat expertise van het netwerken met

maatschappelijke organisaties en het aanvragen van een subsidie weinig op het vo aanwezig is.

Bij het opbouwen van het netwerk blijkt vaak dat potentiële MDT-doeplekken verschillende voorstellingen hebben bij MDT. MDT heeft nog niet genoeg eigen naamsbekendheid opgebouwd en wordt nog geregeld verward met de maatschappelijke stage. Zeker als het gaat om onderbouwleerlingen kan het voor MDT-doeplekken onduidelijk zijn hoe het takenpakket van leerlingen eruit zou kunnen zien. Als MDT-coördinator is het dus belangrijk om genoeg kennis en goede voorbeelden paraat te hebben om connecties met passende organisaties aan te gaan en de leerling een betekenisvol MDT-traject te bieden.

Stap 3: Uitvoeren en evalueren

Tijdens het onderzoek hebben we gezien dat de praktische uitvoering vaak bij de MDT-aanbieder ligt. Deze MDT-coördinatoren, die in dit geval werken vanuit een MDT-aanbieder, zijn in zo'n geval het aanspreekpunt voor leerlingen over MDT op school. De MDT-coördinator koppelt leerlingen aan een MDT-doeplek, begeleidt hen tijdens het traject en evalueert tussentijds en achteraf. Het is van enorme toegevoegde waarde als MDT-coördinatoren aansluiten bij leerlingbesprekingen of multidisciplinaire overleggen, omdat zij leerlingen in een andere context meemaken dan in de klas. Op die manier worden ook de motivatie en de vaardigheden van de leerling buiten het klaslokaal meegenomen. Een leerling die gedemotiveerd is in de klas kan bijvoorbeeld tijdens een MDT-traject uit de verf komen als iemand die wel initiatief toont, verantwoordelijkheid neemt en met creatieve ideeën komt: niet iedereen past immers even

goed in het schoolse model. Zo krijgt de school een completer en veelzijdiger beeld van de leerling en kunnen ze met de aanvullende informatie vanuit de MDT-coördinator de juiste begeleiding van de leerling (verder) vormgeven.

Hiervoor is een intensieve samenwerking tussen MDT-coördinatoren en de rest van de school essentieel. Op kleine scholen lijkt het makkelijker om dit te realiseren, omdat er meer persoonlijk contact tussen medewerkers is. Hoe groter de school, hoe groter het risico dat de MDT-projectleiders en/of -coördinatoren zich opstellen als een apart team in plaats van zich onderdeel te voelen van het team van onderwijsprofessionals op school. Het betrekken van een brede groep onderwijsprofessionals bij het integreren van MDT is belangrijk, omdat - in het volle curriculum van het voortgezet onderwijs - veel docenten ermee te maken zullen krijgen. De bereidheid van een docent of (docenten)team om hun lesinhoud anders aan te bieden of ruimte te maken voor MDT hangt af van in hoeverre zij de meerwaarde van MDT onderschrijven en zich betrokken voelen bij de besluitvorming over hoe en waar MDT een plek zal krijgen binnen de school.

Leerlingen geven aan dat hun zelfverzekerdheid groeit door een MDT-traject en het een aangename variatie in hun schooldag is. Ze zijn positief, maar zien MDT wel als een 'extraatje'. Een mogelijke oorzaak hiervan is het certificaat dat ze aan het einde ontvangen. Deze gaat in op de 'werkskills' die leerlingen tijdens een MDT-traject opdoen, maar zegt niets over persoonlijke ontwikkeling of maatschappelijke bijdrage. Het voelt voor de leerlingen niet alsof het volgen van een MDT-traject hen op school iets oplevert.

Stap 4: Opschalen

Als MDT eenmaal een paar jaar loopt op school en de meeste praktische obstakels overwonnen zijn, ontstaat vaak de behoefte om MDT op te schalen en te verduurzamen. Het aanbieden van MDT zorgt ervoor dat je als school onderdeel van het lokale maatschappelijke web wordt, wat interessante samenwerkingskansen biedt. Dit netwerk aan organisaties kan bijvoorbeeld ook interessant zijn voor een projectweek of praktijklessen van vakdocenten. Dit vereist wel dat een divers team binnen de school zich met MDT bezighoudt en de uitvoering niet uitsluitend belegd wordt bij een externe MDT-aanbieder.

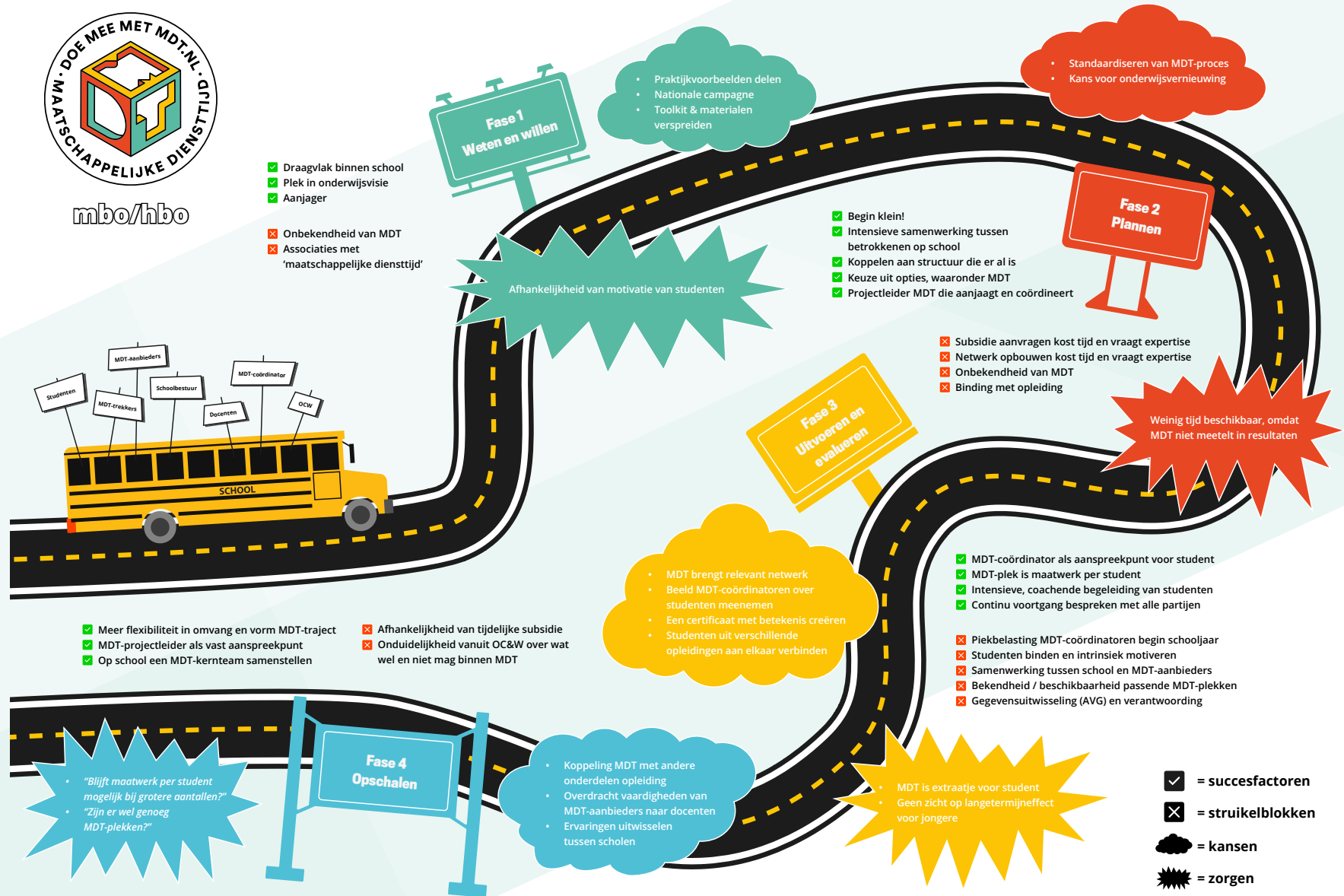
Vo-scholen die toe zijn aan opschaling en verduurzaming van MDT, hebben de ambitie zelf meer regie te nemen en de rol van een externe MDT-aanbieder te verkleinen. Scholen die een groot deel van de uitvoering en coördinatie bij een externe MDT-aanbieder beleggen, geven namelijk aan dat het moeilijk is om opgedane kennis en ervaring te borgen binnen de school. Dit komt doordat de betrokkenheid van onderwijsmedewerkers relatief klein is.

Een veelgenoemd knelpunt voor verduurzaming is dat scholen periodiek (jaarlijks of tweejaarlijks) opnieuw subsidie moeten aanvragen voor MDT. Dit is niet alleen een tijdrovend en ingewikkeld proces, maar zorgt ook voor (financiële) onzekerheid. Dit maakt scholen terughoudender met duurzame borging en doorontwikkeling van MDT binnen het onderwijs.

Betrokkenen geven aan veel behoefte te hebben aan kennisuitwisseling met andere vo-scholen in deze fase van verduurzaming. Dit levert inspiratie op over hoe MDT een duurzame plek kan krijgen binnen het onderwijs en hoe zaken rondom bijvoorbeeld subsidieaanvraag, coördinatie en projectleiding slim kunnen worden georganiseerd.

Op vo-scholen die betrokken waren bij dit onderzoek worden er meestal geen vaste MDT-trajecten aangeboden, maar wordt er op maat een MDT-doeplek gezocht op basis van de interesses en wensen van de leerling. Dit vergroot de motivatie van leerlingen en geeft hen de gelegenheid ervaring op te doen bij zeer verschillende MDT-doeplekken (wanneer ze meerdere MDT-trajecten volgen). Tegelijkertijd is dit een tijdsintensieve invulling die voor een piekbelasting van MDT-coördinatoren zorgt in het begin van het schooljaar. Als de hoeveelheid scholen die MDT aanbieden in een regio toeneemt, zou er concurrentie kunnen ontstaan tussen de verschillende scholen en het netwerk van MDT-doeplekken. Deelnemende scholen zien dit als een mogelijk risico voor opschaling.

3.2 MDT binnen het mbo en ho

Figuur 3: Knelpunten, succescriteria, kansen en zorgen van inbedding MDT in het mbo en hoger onderwijs

Stap 1: willen en weten

Starten met MDT betekent in eerste instantie draagvlak creëren. Mbo- en ho-instellingen halen hun mandaat gedeeltelijk uit verschillende visiedocumenten waarin beschreven wordt hoe het onderwijs zich de komende jaren tot de maatschappij wil verhouden. Zo wordt de onderwijsagenda van het mbo genoemd, waarin het belang van praktijkleren, talentontwikkeling en verbinding met de arbeidsmarkt wordt onderstreept: allemaal zaken waar maatschappelijke diensttijd gehoor aan kan geven. (Zie bijvoorbeeld de [Amsterdamse MBO-agenda](#)). Ook in hun eigen onderwijsvisie zijn mbo- en hbo-instellingen expliciet over de verbinding tussen onderwijs en samenleving. De scholen die we hebben gesproken zien maatschappelijke diensttijd als een kans om studenten te laten leren in en van die samenleving: studenten doen tijdens MDT-trajecten maatschappelijke ervaring op en maken kennis met organisaties, bedrijven en een verscheidenheid aan burgers, cliënten, patiënten, buurtbewoners of klanten.

Bij het creëren van draagvlak voor MDT zoeken aanjagers inhoudelijke (vak of opleiding) of strategische aanknopingspunten. Bij opleidingen als Social work of Zorg en welzijn wordt MDT bijvoorbeeld ingezet om studenten praktijkgerichte ervaring op te laten doen. Het doel van maatschappelijke diensttijd sluit hier goed aan op de kennis en vaardigheden die de studenten tijdens hun opleiding moeten verwerven. Bij vakken als burgerschap of LOB (loopbaanoriëntatie- en begeleiding) kan MDT een betekenisvolle invulling zijn: studenten doen ervaring op in de maatschappij (burgerschap), ontwikkelen hun eigen talenten en krijgen zicht op hun toekomstige werkveld (LOB). Instellingen die MDT strate-

gisch inzetten zien maatschappelijke diensttijd als onderdeel van een breder programma rondom onderwijsvernieuwing (leren buiten de schoolmuren), talentontwikkeling, hybride leren of het bouwen aan een actieve studentengemeenschap.

Door deze potentiële 'winst' zichtbaar te maken wordt er draagvlak gecreëerd op scholen. Een MDT-trekker moet kunnen uitleggen waarom MDT in het belang van de school, de opleiding en/of het vak is. Daarbij helpen visiedocumenten (van het mbo, de onderwijsinstelling of afzonderlijke opleidingen), maar ook MDT on tour, informatiebijeenkomsten of 1-op-1-ondersteuning van een MDT-aanbieder.

Stap 2: plannen

Mbo en ho-instellingen tellen vaak veel opleidingen, docenten en studenten. Deelnemers aan dit onderzoek noemen als succesfactor: zoek naar de plek binnen de organisatie waar de meeste energie zit, bijvoorbeeld bij een opleiding (smanager) of vak (-docent), en haak daarop aan. Maak een MDT-traject onderdeel van een aantal opties waaruit studenten (binnen onderwijstijd) kunnen kiezen, zodat je start met een (semi-)vrijwillige groep die intrinsiek gemotiveerd is. Een van de personen op een school die we interviewden gebruikte [MDT-kort](#) als pilot om te kijken of het inzetten van maatschappelijke diensttijd van meerwaarde was voor studenten. Daaruit konden vervolgens lessen worden getrokken en aanpassingen worden gemaakt voordat er een regulier MDT-programma werd aangeboden op school.

Omdat maatschappelijke diensttijd vraagt om een tijdsinvestering en inzet van studenten én docenten, zien scholen dat het

van enorme toegevoegde waarde is om aan te haken op een al bestaande structuur binnen een vak, opleiding of in de jaar-agenda. Zo vulde één opleider de projectweken die gepland stonden in met MDT-kort-trajecten, terwijl een ander MDT-trajecten aanbood aan eerstejaars die nog geen stage hoefde te lopen maar op deze manier alvast 'light'-ervaring in het werkveld op konden doen.

Veel scholen raden aan om klein te starten, bij één opleiding (één leerjaar, één klas) die inhoudelijk aansluit bij MDT. De toegevoegde waarde is daar snel zichtbaar voor (vak)docenten, teamleiders en opleidingsmanagers. Dit is belangrijk, omdat je hun enthousiasme hard nodig hebt bij het inbedden van maatschappelijke diensttijd binnen het onderwijs. Sommige scholen kiezen ervoor om met MDT het burgerschapsonderwijs of loopbaanoriëntatie- en begeleiding te verrijken. Weer andere opleiders focussen op de beroepsmatige vaardigheden waar studenten mee in aanraking komen tijdens MDT. Zo kan een student die een businessopleiding doet via een MDT-traject oefenen met pitchen en presenteren en zo professionele ervaring opdoen. Waar en hoe MDT wordt vormgegeven is dus afhankelijk van het enthousiasme, vertrouwen en de betrokkenheid binnen de organisatie, inhoudelijke aanknopingspunten en ruimte in het curriculum.

MDT-trekkers (die onderdeel zijn van de onderwijsinstelling) geven aan dat het zeker in het begin prettig is om samen met een (externe) MDT-aanbieder het traject vorm te geven. De MDT-aanbieder heeft kennis, ervaring en een sterk lokaal netwerk dat niet als vanzelfsprekend aanwezig zijn in de school. Aanbieders kunnen een school ontzien bij het aanvragen van

een subsidie, of het onderhouden of aanhalen van contacten met MDT-doeplekken in de regio. Ze verlichten regeldruk en dragen bijvoorbeeld ervaren trainers aan om de studenten bij hun ontwikkeling te begeleiden, terwijl docenten hier niet altijd tijd voor hebben. Scholen geven aan dat de wereld van de onderwijsinstelling, de MDT-aanbieder en de MDT-doeplek niet altijd op elkaar aansluiten. Daarom is het belangrijk om duidelijke afspraken te maken over de begeleiding van de studenten, de onderwijsdoelen, deadlines en terugkoppeling. Het behouden van regie bij de school wordt vaak genoemd als succesfactor. MDT-aanbieders hebben veel expertise, maar de school weet het beste wat de studenten nodig hebben, en bovendien zijn interne medewerkers voor studenten makkelijker benaderbaar.

Stap 3: Uitvoeren en evalueren

Het aanstellen van een MDT-projectleider die zich vanuit de instelling ontfermt over de integratie van maatschappelijke diensttijd wordt als belangrijke voorwaarde gezien voor het succesvol inbedden van MDT. Deze projectleider heeft warme contacten binnen en buiten de school, en ziet erop toe dat de trajecten goed aansluiten bij de onderwijsvisie, de realiteit van de opleiding (roosters, opleidingseisen) en de leerdoelen van studenten. Deze persoon is een zichtbaar aanspreekpunt voor alle partijen: studenten en docenten, maar ook de MDT-aanbieder of de contactpersoon bij de MDT-doeplek moet bij de projectleider terecht kunnen met vragen of suggesties. Hiermee houdt de onderwijsinstelling controle over de manier waarop maatschappelijke diensttijd wordt ingezet binnen een opleiding of vak, en kan de toegevoegde waarde worden geborgd en verduurzaamd.

Door zelf de regie te houden, met of zonder ondersteuning van een MDT-aanbieder, behouden scholen ruimte om trajecten aan te passen aan de behoefte van studenten. Projectleiders geven aan dat MDT maatwerk is: om MDT van meerwaarde te laten zijn moeten studenten intensief worden begeleid en moeten ze ruimte krijgen om hun individuele leervragen te onderzoeken, ervaren en beantwoorden. Ook studenten geven aan coachende begeleiding te waarderen, het maakt dat ze zich serieus genomen voelen. Ze zijn minder enthousiast over het certificaat dat ze ontvangen wanneer ze een traject hebben afgerond. Het voelt niet voor alle studenten als een betekenisvolle waardering. Dat zij zich met MDT kunnen profileren op bijvoorbeeld hun cv, is niet voor alle studenten duidelijk. Studenten noemen het kennismaken met organisaties, opdoen van werkervaring en het vergroten van hun netwerk als positieve uitkomsten van MDT.

Onderwijsinstellingen zien dat MDT-trajecten studenten op een andere manier aanspreken dan de school dat doet. De trajecten kunnen een waardevolle verrijking zijn voor studenten die bijvoorbeeld moeilijk meekomen of niet op hun plek zijn in het schoolsysteem. Ook studenten voelen dit verschil: maatschappelijke diensttijd voelt meer als *“handen uit de mouwen”* en *“dingen doen”*. Wel is het belangrijk dat MDT-trajecten deze beloftes waarmaken. Studenten raken gedemotiveerd als trajecten blijven hangen bij praten en onderzoeken, en ze voor hun gevoel niet kunnen starten. Daarnaast is het ook belangrijk dat het verloop en de inhoud van MDT-trajecten goed en zorgvuldig naar studenten wordt gecommuniceerd: ze willen duidelijkheid over wat er van hen verwacht wordt, én over wat zij van het traject kunnen verwachten. Verder zien scholen dat het helpt om de keuze met betrekking tot het MDT-traject niet geheel vrij te laten.

Vaak wordt ervoor gekozen om een aantal MDT-trajecten als keuze aan te bieden. Door deze standaardisering wordt het mogelijk om grotere groepen studenten te laten deelnemen en een plek voor het traject te vinden onder onderwijstijd. Ook zien scholen dat (volledige) keuzevrijheid ook leidt tot keuzestress: studenten zijn gebaat bij een voorselectie.

Het is belangrijk om met alle partijen het MDT-traject te evalueren. Hoe ervaren (vak)docenten de MDT-trajecten en hebben ze ondersteuning nodig? Wordt er voldaan aan onderwijsdoelen? Zijn de MDT-doeplekken tevreden met de inzet van studenten en andersom? Wat is er nodig om het de volgende keer (nog) beter te laten verlopen voor alle partijen? Een coördinator als spin in het web die vragen snel beantwoordt en waar nodig opvolgt vergroot de kans op een succeservaring.

Stap 4: Opschalen

Het verder opschalen van maatschappelijke diensttijd, MDT méér inzetten tijdens de opleiding of méér studenten laten deelnemen, vraagt om flexibiliteit en een vast kernteam op school.

Scholen zien dat om meer studenten te enthousiasmeren voor, en betrekken bij, MDT-trajecten, op twee manieren om flexibiliteit vraagt. Je krijgt ten eerste te maken met studenten van verschillende leeftijden, verschillende opleidingen en opleidingsniveaus en met uiteenlopende interesses: het MDT-aanbod dat je presenteert, moet gehoor geven aan deze diversiteit. Sommige scholen lopen er in deze fase tegenaan dat er in de regio niet voldoende (passende) MDT-doeplekken (bekend) zijn om alle studenten te kunnen laten starten, en dat het vergroten of versterken van dit netwerk tijd en geld vraagt.

Ook betekent het betrekken van verschillende opleidingen en leerjaren dat je flexibel om moet gaan met de timing van MDT-trajecten. Waar de ene groep studenten tijdens blok 1 steeds een X aantal uur per week beschikbaar heeft voor een MDT-traject, heeft een andere groep juist in blok 3 een aantal keer een volle week de tijd om te besteden aan maatschappelijke diensttijd.

Scholen die een groot deel van de uitvoering en coördinatie bij externe MDT-aanbieders beleggen, geven aan dat het moeilijk is om opgedane kennis en ervaring te borgen binnen de school. Dit komt doordat de betrokkenheid van onderwijsmedewerkers dan relatief klein is. Daarnaast zien we dat scholen er bij het opschalen voor kiezen om met meerdere MDT-aanbieders samen te werken, zodat studenten kunnen kiezen uit verschillende trajecten. De regie rondom de inrichting en inbedding van MDT ligt dan wel meer bij de school, terwijl de praktische uitvoering nog steeds bij een of meerdere MDT-aanbieders ligt.

Voor opschaling is volgens scholen daarom een kernteam binnen de school nodig dat het reilen en zeilen van MDT op school vormgeeft en in de gaten houdt. Zo zijn er mbo-scholen die een intern programmateam opgezet hebben dat verantwoordelijk is voor maatschappelijke diensttijd op de instelling. Zij regelen de subsidieaanvragen, ontwerpen trajecten, begeleiden studenten en onderhouden contact met MDT-doeplekken zelf, zonder tussenkomst van een MDT-aanbieder.

Het is in deze fase belangrijk dat er structureel tijd wordt vrijgemaakt voor MDT in het onderwijs, bijvoorbeeld door taakuren voor docenten te reserveren. De subsidie, die steeds na een

periode van een jaar of twee jaar opnieuw aangevraagd moet worden en die geen financiële zekerheid biedt op lange termijn, wordt als een belemmering ervaren om MDT groter en breder aan te pakken binnen de onderwijsinstelling. Scholen geven aan dat het in deze fase prettig is om ondersteund te worden door een regionaal of landelijk team (bestaande uit onderwijsdeskundigen, docenten, studenten) dat meedenkt en adviseert bij de doorontwikkeling van MDT in het onderwijs.

4/ Conclusies

Uit de schoolbezoeken, interviews en online meedenksessies met schoolleiders, MDT-aanbieders, MDT-coördinatoren binnen scholen, leraren en studenten/leerlingen kwamen duidelijk enkele thema's naar voren die weergeven wat scholen nodig hebben om MDT structureel in te bedden en er een succes van te maken. In dit hoofdstuk lichten we de zeven belangrijkste thema's waar het ondersteuningsaanbod op aan zal moeten sluiten toe. In hoofdstuk vijf vertalen we deze vervolgens naar concrete adviezen en mogelijke ondersteuningsvormen.

4.1 Inspireren en informatie vinden

MDT gaat over je talenten ontwikkelen, een maatschappelijke bijdrage leveren, buiten je bubbel treden en leren in de praktijk. Veel scholen zoeken naar manieren om deze thema's een plek binnen hun curriculum te geven. MDT is een concrete invulling daarvan, maar veel scholen weten dit niet. Inmiddels zijn er een aantal koplopers in Nederland die ervaring met MDT hebben opgebouwd. De ervaringen van de koplopende scholen kunnen als leidraad dienen voor scholen die nu starten, zodat zij niet opnieuw het wiel hoeven uit te vinden.

“Je kunt niet zo goed een handboek maken van ‘zo doe je MDT op een school’, want scholen hebben

allemaal hun eigen systeem dus dat werkt niet. Het uitwisselen met andere scholen, dat zou voor ons interessant zijn.”

- Decaan vo

Daarnaast zijn er al inspirerende verhalen, geleerde lessen en praktische handvatten beschikbaar op de website van MDT. Deze zijn voor scholen echter moeilijk te vinden. Scholen creëren een plek voor MDT in hun eigen structuur, dus zijn succesfactoren niet altijd gemakkelijk te kopiëren op een andere school. Dit maakt het moeilijk om antwoorden op concrete vragen die op school leven te vinden op de website van MDT, zoals die nu ingericht is. Scholen hebben behoefte aan inspirerende voorbeelden en praktische tips die direct toepasbaar zijn op hun eigen situatie. Starten met MDT op school betekent vaak dat er een nieuw systeem moet worden opgetuigd waar MDT in past. Dit vraagt veel flexibiliteit en lef van scholen. In deze fase is een website doorspitten en vertalen naar je eigen situatie een hoge drempel en er is meer behoefte aan advies op maat.

“Als jullie mensen willen veranderen, zul je ze thuis moeten ophalen.”

- Projectleider MDT mbo

Het succes van MDT hangt uiteindelijk af van de motivatie van de deelnemende jongeren. Om hen te motiveren is het belangrijk dat ze een goed beeld hebben van de verschillende mogelijkheden van MDT, zodat ze een traject kunnen kiezen waar ze zelf enthousiast van worden. Voor leerlingen in het vo zijn goede verhalen van vrienden die eerder MDT hebben gedaan en de praktische invulling van MDT veelgehoorde motivaties. Bij studenten speelt werkervaring opdoen in de sector van een opleiding ook een belangrijke rol. Om jongeren te informeren over wat er mogelijk is met MDT, lijkt (alleen) een website niet de meest effectieve vorm. Zelf geven ze aan dat promotie via influencers en sociale media hen sneller bereikt, maar dat ook enthousiaste docenten een rol spelen.

4.2 Draagvlak creëren

Voordat je binnen een school met MDT kan starten, moet er draagvlak zijn op verschillende lagen in het onderwijs: bij bestuurders, maar ook bij teamleiders en docenten. En ook in latere fasen, bij de opschaling van MDT bijvoorbeeld, is dit een voorwaarde om het te laten slagen.

“Docenten zijn enthousiast, omdat MDT vaak past bij hun intrinsieke motivatie voor het docentschap. Het bestuur is enthousiast, omdat MDT goed binnen de visie van de school past. Die laag daartussen, van directie en teamleiders, is het moeilijkst om mee te krijgen.”

- Projectleider MDT mbo

Om draagvlak te vergroten is het belangrijk dat er een duidelijke aanjager of trekker is binnen de school. Dit moet iemand zijn die de meerwaarde van MDT door en door voelt en ook anderen hiervan kan overtuigen. Er speelt veel onwetendheid rond MDT bij medewerkers in het onderwijs. Door goede voorbeelden te delen en vooral te focussen op de boodschap achter MDT, kun je draagvlak creëren. Vaak zijn er veel raakvlakken tussen MDT en de onderwijsvisie van de school. Dit is een ingang om het gesprek over MDT aan te gaan en het een duurzame plek te geven. Een aanjager moet kunnen uitleggen waarom MDT in het belang van de school is.

Het is heel belangrijk dat de MDT-aanjager juist iemand binnen de school is en niet iemand vanuit een landelijke of regionale organisatie. Iemand uit het docententeam of de bestuurlijke lagen daarboven is vaak op de hoogte van wat er speelt binnen de school. Heerst er bijvoorbeeld al langer de wens om leerlingen meer keuzevrijheid in hun schoolactiviteiten te bieden? Wordt er nagedacht over samenwerken met lokale ondernemers? Of is er behoefte om het onderwijsaanbod meer te onderscheiden van andere scholen in de regio? Door MDT aan te bieden als oplossing voor vraagstukken die al leven op school, krijgt het onderwerp meer urgentie en vaak vanzelf aanhangers op verschillende niveaus binnen de organisatie.

De grootte van de school heeft op verschillende manieren invloed op het creëren van draagvlak. Op een kleinere school is het team van onderwijsprofessionals compacter, waardoor het makkelijker is om te weten wat er speelt en wie nog overtuigd moet worden om enthousiasme te kweken. Grotere scholen zijn meestal loggere organisaties, die minder flexibel meebewegen en bureaucratischer werken. Tegelijkertijd is het voor een grotere school sneller rendabel om nieuw aanbod op te zetten, omdat er een minder groot percentage leerlingen gebruik van hoeft te maken om er geen verlies op te draaien. Op een grotere school is vaker al een bestaande structuur zoals keuzewerktijd, waar MDT makkelijk ingebouwd kan worden.

Net als bij de verschillende medewerkers binnen de school is het belangrijk dat leerlingen/studenten de boodschap achter MDT goed overgebracht krijgen. Alleen als zij de meerwaarde voor zichzelf inzien, kunnen zij intrinsiek gemotiveerd raken. Het delen van ervaringen van andere jongeren via bijvoorbeeld *MDT*

on Tour of via ludieke filmpjes kan hierbij helpen. Door ouders te betrekken bij deze momenten, creëer je ook draagvlak bij hen en stimuleer je een gesprek tussen ouder en kind over de wensen en mogelijkheden.

“Ouders leggen veel druk op cijfers en zijn daardoor niet altijd even enthousiast over MDT. Zij zijn belangrijk om mee te krijgen in de meerwaarde van MDT. Ik zou graag willen weten hoe we dat kunnen doen.”

- Decaan vo

Volgens onderwijsprofessionals in het vo zijn veel ouders enthousiast over MDT, maar ook bezorgd over de extra tijd die het hun kinderen kost. Dit geldt vooral voor ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Ook veel jongeren deinzen terug van 80 uur aan MDT in hun vrije tijd. De drempel om aan MDT te beginnen wordt verlaagd als deze 80 uur (in ieder geval deels) onder onderwijstijd valt zonder dat daar vaklessen voor worden gemist. Het enige nadeel is dat dit samenwerkingen met sommige MDT-doeplekken uitsluit, omdat die onder schooltijd niet beschikbaar zijn. Aan de andere kant geeft het vaststellen van vaste tijdsloten onder schooltijd de organisatie van MDT ook structuur, wat het opzetten (en opschalen) behapbaar maakt.

Crazy 8!

Spelregels

- Niets is te gek
- Niet afkijken
- Iedereen kan tekenen ;)

- Wat kan het ondersteuningsaanbod zijn?
- Teken op 8 verschillende post-its, in 8 minuten verschillende oplossingen
- 1 minuut per tekening

4.3 Subsidie aanvragen

Het aanvragen van subsidie voor een MDT-traject wordt vaak als een drempel ervaren. MDT-trekkers binnen de school hebben hier meestal in eerste instantie weinig ervaring mee en hebben daardoor het idee dat ze een bepaalde expertise missen. Dit speelt zeker binnen het vo. Het aanvraagproces kost, mede om deze reden, ook veel tijd. Tijd die voor veel onderwijsmedewerkers schaars is. Ook het gegeven dat je elke periode opnieuw de subsidieaanvraag moet doen wordt als een struikelblok ervaren omdat dat je als school erg afhankelijk maakt en je daardoor niet vooruit kunt plannen. Daarnaast heerst er veel onduidelijkheid over wat er precies wel en niet gesubsidieerd kan worden.

“Sommige termen in de subsidieaanvraag zijn onduidelijk. Ik dacht dat ‘bestuurlijke verantwoordelijke’ refereerde naar de voorzitter van ons bestuur. Nadat ik alle formulieren had ingevuld, bleek het te gaan over degene die verantwoordelijk is voor de opleidingsgelden.”

- Projectleider MDT mbo

Het zou scholen helpen als zij expertise kunnen inschakelen rond het aanvragen van subsidie. Dat kan door iemand aan te nemen die daar ervaring mee heeft, maar ook door advies op maat te kunnen inschakelen. Op dit moment wordt dit advies vooral gegeven via informatiebijeenkomsten waarbij scholen kunnen aanhaken, maar omdat dit groepsbijeenkomsten zijn, is er relatief weinig tijd voor vragen over een schoolspecifieke context. Naast algemene tips heerst er op scholen juist behoefte aan een adviseur die een aanvraag kritisch kan tegenlezen en met tactische voorbeelden komt van hoe een andere school een vergelijkbare situatie heeft aangepakt. Ook het tijdig aankondigen van de nieuwe subsidieronde met daarin een uitleg van wat er (anders dan de vorige keer) wordt gevraagd, is belangrijk. In de periode voor de zomervakantie is het voor onderwijsmedewerkers enorm druk, dus dan is het extra belangrijk dat zij de subsidieaanvraag goed kunnen plannen.

Daarbij vinden scholen de ‘80 uur in 6 maanden’-regel soms een belemmering. Het is een grote tijdsinvestering en ze voelen zich geroepen om deze (in ieder geval gedeeltelijk) te faciliteren binnen onderwijstijd, omdat studenten anders afhaken. Dit afhaken van studenten leidt in de huidige subsidiestructuur niet alleen tot een gemiste leerervaring van de leerling of student of bijvoorbeeld een stroevere samenwerking met MDT-aanbieders en -doeplekken. Doordat de subsidie nu wordt toebedeeld op basis van het aantal afgeronde trajecten, dragen scholen de financiële gevolgen wanneer deelnemers afhaken. Het (deels) onderbrengen van MDT onder onderwijstijd verlaagt het risico dat deelnemers een traject niet afronden.

Een meer flexibele regeling kan ertoe leiden dat scholen minder terughoudend zijn om met MDT te starten én maakt het ook aantrekkelijker voor onderwijsinstellingen om zelf, intern, de regie te nemen over de MDT-trajecten die worden aangeboden aan de leerlingen of studenten.

4.4 Begeleiding van leerlingen/studenten

Van het aanmelden voor een MDT-traject tot de reflectie achteraf is het cruciaal dat leerlingen/studenten goede begeleiding krijgen. Voor hen is het van belang dat ze één centraal aanspreekpunt hebben dat ze makkelijk kunnen bereiken. Om leerlingen/studenten de meerwaarde van MDT te laten ervaren is het belangrijk dat ze gedurende en na het traject ruimte krijgen om op hun ervaringen te reflecteren. Wat leren ze? Wat is de maatschappelijke waarde van hun traject? En hoe ontwikkelen ze zichzelf? Hier moet voldoende tijd en ruimte voor worden ingebouwd. Een dialoog wordt hierin geprefereerd boven reflectieverslagen. Die dialoog kan opgezet worden met de MDT-coördinator maar ook met andere leerlingen/studenten of met een mentor of docent.

“De gespreksvaardigheid binnen de school moet gestimuleerd worden. Leerlingen zijn niet automatisch goed in verwoorden wat ze van MDT hebben geleerd of hoe ze het vonden.

Verplicht reflectieverslagen schrijven lost dat niet op.”

- Projectleider MDT vo

Naast voldoende aandacht voor reflectie, is het voor leerlingen/studenten belangrijk dat alle informatie over het MDT-traject, van verwachtingen tot praktische zaken als tijden, locaties en deadlines, duidelijk en tijdig wordt gecommuniceerd. Voor een goede begeleiding is het dan ook een voorwaarde dat de samenwerking met de MDT-aanbieder en MDT-doeplekken goed is. Zodra er onduidelikheden worden ervaren of blijkt dat de leerling/student nog niet kan starten omdat er nog iets geregeld moet worden, daalt de motivatie en zal de leerling/student minder uit het MDT-traject halen.

“Er was veel mis in de communicatie; je hebt je opgegeven voor iets, dan merk je op zulke momenten dat niemand het weet. Je stuurt een appje naar de een en dan gaat dat zo weer door naar een ander. Zo komt er geen snelheid in.”

- Mbo-student

4.5 MDT aan bestaande structuur koppelen

Elke school is anders georganiseerd maar wat breed als een succesfactor wordt ervaren voor duurzame inbedding van maatschappelijke diensttijd is het onderbrengen van MDT binnen een al bestaande structuur zoals keuzewerktijd, burgerschap of loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB). Soms wordt de verbinding met opleidingsspecifieke vakinhoud gezocht en sluit een MDT-traject daarop aan. Andere scholen hebben een nieuwe module kunnen ontwikkelen (zoals Tijd voor Ontwikkel Vrijheid) door draagvlak bij docenten te creëren, die vervolgens bereid waren om wat lestijd in te leveren. Het ontwikkelen van zo'n nieuwe module is makkelijker te organiseren op kleine scholen, omdat de meeste grotere scholen die flexibiliteit niet hebben.

“Wij hebben MDT onderdeel gemaakt van bestaande leerlabs op het mbo en hbo in onze regio. Dat werkte goed, het laten aansluiten bij de structuur die het onderwijs zelf al bedacht heeft.”

- MDT-aanbieder mbo/hbo

Maatschappelijke diensttijd linken aan een bestaande onderwijsstructuur betekent ook dat je keuzes moet maken over de mate van vrijwilligheid en de (onderwijs)tijd die studenten krijgen voor hun traject. Het succes lijkt te liggen in een delicate balans:

MDT als vrijwillig traject aanbieden waar studenten geen onderwijstijd, studiepunten of vrijstelling voor krijgen heeft als gevolg dat een grote groep - die er misschien wel baat bij heeft - er niet aan gaat beginnen. Ze vinden het vooraf vaak ingewikkeld om in te schatten wat de toegevoegde waarde van een MDT-traject is voor hun eigen ontwikkeling en deinzen terug bij een tijdsinvestering van 80 uur. Van studenten die een MDT-traject hebben gedaan als onderdeel van hun opleiding zijn een aantal na afronding wel blijvend enthousiast. Zij schrijven zich vervolgens, bijvoorbeeld tijdens de zomervakantie, in voor andere MDT-trajecten. Opleiders zien ook dat studenten die niet bekend zijn met maatschappelijke diensttijd vaak vooraf niet goed weten wat ze ervan kunnen verwachten. Door het onder onderwijstijd aan te bieden, bijvoorbeeld als optie binnen een keuzemenu, worden ook de sceptische of meer terughoudende studenten uitgedaagd om zich (buiten de schoolmuren) te ontwikkelen.

In dit onderzoek hebben we gezien dat veel scholen ervoor kiezen om MDT-trajecten als keuze aan te bieden onder onderwijstijd, waarbij studenten ook kunnen kiezen voor een alternatief. Binnen de subsidieregeling van het ministerie van OCW is dit toegestaan en het ministerie draagt dit ook actief uit (zie bijvoorbeeld pagina 9 en 10 van de [MDT onderwijs Toolkit](#)). Toch voelt het voor sommige scholen als opereren in grijs gebied. Sommige scholen vinden het spannend om de ruimte te pakken die geboden wordt, omdat er onduidelijkheid heerst over wat wel en niet kan. Het is daarom belangrijk om vanuit het ministerie helder te communiceren over de kaders en de mogelijkheden die er zijn om MDT te koppelen aan een bestaande structuur en (deels) binnen onderwijstijd aan te bieden.

4.6 Met MDT-aanbieders samenwerken

Een belangrijke randvoorwaarde is een soepele samenwerking tussen de school, de MDT-aanbieders en de MDT-doeplekken. De meeste scholen besteden de uitvoering van een MDT-traject (gedeeltelijk) uit aan MDT-aanbieders. Voorbeelden van taken van MDT-aanbieders zijn het werven van MDT-doeplekken, het begeleiden van de leerlingen tijdens hun MDT-traject en het aanvragen van de subsidie.

Soms ontstaat er miscommunicatie tussen deze partijen. Maatschappelijke diensttijd is nog geen gevestigd begrip waar iedereen dezelfde betekenis aan geeft. Dit wordt versterkt door verwarring met de maatschappelijke stage. Zo ontstaan situaties waarbij de school, MDT-aanbieders en de MDT-doeplekken verschillende verwachtingen van een MDT-traject hebben of van de onderlinge samenwerking. Leerlingen/studenten merken dit bijvoorbeeld doordat zij taken krijgen die niet passen bij een MDT-traject of hun persoonlijke doelen en lang moeten wachten voor ze kunnen beginnen aan hun MDT-traject. Zo zijn zij de dupe van een rommelige samenwerking en gaan negatieve ervaringen met MDT ook de school door, wat de algemene motivatie van jongeren om eraan te beginnen kan verlagen.

Scholen kunnen ondersteuning gebruiken bij zowel het aangaan als het onderhouden van samenwerkingen met andere partijen. Wat zijn de voorwaarden voor een MDT-doeplek? Hoe onderhoud je contact met een MDT-doeplek, ook als je daar een periode geen MDT-traject organiseert? Wat zijn de belangrijkste punten om af te stemmen met een MDT-aanbieder bij de start van een samenwerking?

“Wat je soms ook merkt is dat de MDT-organisaties de structuur van de school niet goed kennen. Communicatie over bepaalde zaken gaat dus niet altijd goed. En dat kost ook tijd.”

- MDT projectleider mbo

Napraten

- Presenteer je oplossingen aan elkaar
- Waar staat jullie rode draad?
- Wat ga je uitvoeren tot een prototype?

4.7 MDT verduurzamen

In het begin is het advies om klein te beginnen om MDT op gang te krijgen en draagvlak binnen de school te creëren. Bij scholen die al een aantal jaar met MDT bezig zijn, heerst de behoefte om MDT een duurzame plek in het curriculum te geven en op te schalen. MDT blijft anders voelen als een apart project, in plaats van een brede beweging naar burgerschap en LOB binnen het onderwijs. Het gevoel van MDT als 'eiland' binnen de onderwijsinstelling wordt onder andere versterkt door de subsidie die periodiek opnieuw aangevraagd moet worden en de samenwerking met een externe partij, de MDT-aanbieder, om het te organiseren.

In het mbo en hbo zoeken scholen verduurzaming op door de praktische uitvoering minder door externe MDT-coördinatoren en meer door docenten zelf uit te laten voeren. In het vo lijkt dit op dit moment nog onhaalbaar, maar worden wel meer samenwerkingen tussen MDT-coördinatoren en vakdocenten gezocht door bijvoorbeeld in de lessen of projectweken met MDT-doeplekken samen te werken. Zo zoeken scholen naar manieren om de beweging van MDT een integraal onderdeel van de school te maken, in plaats van een aparte tak.

Voor dergelijke initiatieven is het wel echt nodig dat MDT al een goede reputatie binnen de school heeft, omdat dergelijke hervormingen tijd en energie kosten waar de school niet direct op beloond wordt. Scholen worden op dit moment afgerekend op kwalificatie, zoals de examencijfers, maar nauwelijks op de andere kerntaken van het onderwijs: persoonsvorming en socialisatie. Daardoor blijft MDT ook voor een school elk jaar bij de nieuwe subsidieaanvraag voelen als een extra aanbod.

“Mijn klasgenoten hebben alleen meegedaan omdat het moest. Als ze er niks voor terugkregen (buiten een certificaat en een stuk taart want dat kregen we), zouden klasgenoten het niet doen. Als je het verplicht gaat doen moet er meer duidelijkheid in zijn. Er moet een draaiboek zijn, het moet duidelijk zijn voor studenten.”

- Mbo-student

Daarnaast leidt opschalen voor de meeste scholen tot nieuwe dilemma's. Als er structureel meer leerlingen een MDT-traject volgen, zijn er meer MDT-doeplekken nodig en is er minder ruimte voor maatwerk per leerling. Bovendien zorgt het verplichten van een MDT-traject waarschijnlijk voor een grotere groep ongemotiveerde leerlingen of studenten. Het vereist juist extra aandacht en maatwerk om hen mee te krijgen.

5/ Advies ondersteuningsaanbod

In dit hoofdstuk presenteren we een aantal adviezen voor de inrichting van het ondersteuningsaanbod dat door het ministerie van OCW ontwikkeld zal worden. De adviezen zijn gebaseerd op de conclusies uit hoofdstuk 4 en komen voort uit ideeën die zijn ontwikkeld door een diverse groep aan schoolleiders, MDT-aanbieders, MDT-coördinatoren, MDT-projectleiders, docenten en jongeren tijdens twee ontwerp sessies.

Advies 1: Één overzichtelijk platform voor scholen

Er is veel informatie te vinden op www.doemeemetmdt.nl en op www.mdtonderwijs.nl, maar het is niet altijd even makkelijk vindbaar. Wij adviseren één overzichtelijk online platform speciaal voor het onderwijs waar alle ondersteunende informatie en inspiratie te vinden is. Het platform is zo ingericht dat bezoekers kunnen filteren op schooltype (vo, mbo, ho), leeftijd, thema en regio. Op deze manier kunnen bezoekers praktijkvoorbeelden vinden. Hoe hebben soortgelijke scholen MDT ingebed in hun onderwijs? Welke MDT-aanbieders zijn er in de regio actief? Wat maakte het MDT-traject voor leerlingen/studenten geslaagd?

Ook biedt het platform een overzicht met alle te downloaden tools en materialen die scholen kunnen gebruiken ter ondersteuning en een agenda met de aankomende subsidierondes en andere activiteiten die worden georganiseerd rond MDT zoals

MDT on Tour en informatiebijeenkomsten. Ten slotte bevat het platform de contactgegevens van regionale MDT-makelaars, die we hieronder toelichten.

De toegevoegde waarde van een dergelijk platform is het ontzorgen van scholen. De belangrijkste rol van het ministerie van OCW is het faciliteren van de randvoorwaarden, zodat scholen er zo snel mogelijk zelf mee kunnen beginnen. Het starten met MDT roept veel vragen op die overweldigend kunnen zijn, maar op de meeste van die vragen zijn al oplossingen gevonden door andere scholen met meer ervaring. Door deze informatie op een overzichtelijk platform te plaatsen, waar geïnteresseerde scholen kunnen filteren op de situatie die voor hen relevant is, worden de praktijkvoorbeelden die hun vragen beantwoorden makkelijk gevonden.

Dit advies sluit aan op de punten 1, 5 en 6 uit de conclusie.

Advies 2:

De regionale MDT-makelaar

Veel scholen hebben behoefte aan ondersteuning op maat. Wij adviseren om regionale MDT-makelaars aan te stellen, die als vraagbaak fungeren voor scholen in de regio. Zij hebben weet van de scholen en MDT-aanbieders die in de regio actief zijn, kunnen meekijken bij subsidieaanvragen en meedenken over hoe MDT een plek kan krijgen binnen de school. Scholen kunnen makkelijk via het platform (zie advies 1) een belmoment inplannen met deze persoon. Als blijkt dat er extra ondersteuning nodig is, kan een fysieke afspraak worden ingepland waarbij de MDT-makelaar langskomt op de school.

Om deze functie goed te vervullen moeten deze MDT-makelaars:

- **kennis hebben van de gang van zaken binnen verschillende scholen, zodat zij op maat advies kunnen geven over hoe scholen MDT (duurzaam) kunnen integreren in hun onderwijs;**
- **goed bekend zijn met (MDT)-initiatieven en samenwerkingen in de regio;**
- **een bredere blik hebben en op de hoogte zijn van de ontwikkelingen van MDT vanuit het ministerie van OCW, waaronder de subsidieregeling;**
- **makkelijk benaderbaar zijn en snel kunnen schakelen.**

Bij het werven van deze medewerkers is het belangrijk dat er regionaal voldoende kennis en ervaring ontstaat met de verschillende onderwijssectoren (vo, mbo en ho). Het is aan te raden om in iedere regio een MDT-makelaar aan te stellen die voldoende

bekend is binnen zowel het vo, mbo en hbo als wo. Wanneer dit niet haalbaar blijkt, kunnen er ook meerdere medewerkers per regio aangesteld worden, die zich ieder focussen op verschillende onderwijssectoren.

Naast vraagbaak heeft de MDT-makelaar de rol om een regionaal leernetwerk op te zetten en te onderhouden. Scholen hebben behoefte aan uitwisseling met elkaar. Door scholen op regionaal niveau met elkaar te verbinden, kunnen ze van elkaar leren. Het regionale netwerk komt bijvoorbeeld eens per twee maanden bij elkaar waarbij steeds één school praktijkervaringen deelt en waarbij daarnaast tijd is voor uitwisseling rond door de scholen ingebrachte onderwerpen. Het regionaal netwerk kan ondersteund worden met een online platform zoals Teams of Slack zodat de deelnemers ook laagdrempelig met elkaar in contact kunnen komen.

De rol van MDT-makelaar lijkt sterk op de functie van 'lid expert-team MDT', die het ministerie [nu aan het werven is](#). Een belangrijk verschil is dat de MDT-makelaars regionaal georganiseerd zijn en ook de rol hebben een regionaal leernetwerk op te zetten. Een goed geïnformeerde, regionale verbinder kan de mogelijkheden van MDT snel en grondig in kaart brengen voor scholen. Een regionale makelaar biedt ook meer kansen voor regio's waar MDT nu nog minder actief is. Zo zijn in ons onderzoek veel scholen uit Oost-Nederland, Amsterdam en Den Haag naar voren gekomen. Een MDT-makelaar met de specifieke focus op regio's zoals Zeeland, Limburg of Groningen, boekt sneller winst in deze regio dan een landelijke MDT-makelaar.

Dit advies sluit aan op de punten 3, 4, 5 en 7 uit de conclusie.

Advies 3: Impactonderzoek: het langetermijneffect van MDT

De belofte van maatschappelijke diensttijd is heel aantrekkelijk. Talentontwikkeling van leerlingen, een maatschappelijke bijdrage en leren in de praktijk; dit zijn thema's die raken aan de visie op onderwijs van veel leraren en scholen. Eerder onderzoek heeft aannemelijk gemaakt dat MDT deze bijdrage daadwerkelijk levert. We bevelen aan het onderzoek naar de langetermijneffecten van MDT te intensiveren en deze kennis ook praktisch toepasbaar te maken voor het onderwijs.

Er vindt op dit moment voortdurend evaluatieonderzoek plaats om de voortgang en 'output' van MDT te monitoren. Zo is er een goed beeld van hoeveel jongeren er meedoen aan MDT, welk percentage jongeren het traject succesvol afrondt, etc. Ook wordt er onderzocht hoe jongeren het ervaren om mee te doen.

Het impactonderzoek naar de langetermijneffecten van MDT, op zowel de leerling/student als de samenleving, neemt een andere route. Hierin ligt vooral de focus op het aantonen van werkzame elementen, aannemelijkheid van de waarde van MDT en het stimuleren van impact-denken en impact-management van MDT-projecten. Vanwege de diversiteit van MDT-projecten en de deelnemers, is het leveren van bewijslast voor de impact van MDT als geheel moeilijk aan te tonen: de waarde ontstaat namelijk vooral bij de specifieke projecten met onderling grote verschillen in doelgroep, aanpak en behaalde effecten. Ook scholen zetten MDT op een veelvoud van manieren in, waardoor

er onderling waarschijnlijk verschillen bestaan in de impact die MDT levert, voor de leerlingen, de school en de samenleving.

Vervolgonderzoek naar verschillende MDT-praktijken is daarom wenselijk. We ondersteunen de huidige keuze van het MDT-kernteam om dit onderzoek uit te laten voeren door een onafhankelijke kennisinstelling, die ervaring heeft met impactonderzoek, in dit geval het [Impact Centre Erasmus](#). Wij zien aanvullende kansen om deze kennisinstelling meer te laten werken met onderwijsinstellingen die aan de slag zijn met MDT, burgerschap en brede vorming en daar zelf ook onderzoek naar doen, zoals het practoraat gelijke kansen van het Albeda college, het practoraat burgerschap van ROC Twente en het practoraat brede vorming van ROC Firda. Dit geeft mogelijk meer inzichten in vragen als: *Wat zijn overkoepelende maatschappelijke voordelen van en voor leerlingen/studenten die zich via hun onderwijsinstelling voor MDT inzetten? Welke rol speelt het volgen van een MDT-traject bij de latere studie- of baankeuze van een jongere? En wat kunnen scholen doen om de waarde van MDT voor zichzelf, hun leerlingen en de samenleving te vergroten?*

Met deze inzichten is het makkelijker om draagvlak voor MDT te creëren binnen het onderwijs, mits het MDT-kernteam investeert om deze inzichten behapbaar en begrijpelijk naar scholen te krijgen. Ook geven dergelijke onderzoeksresultaten voeding voor een meer fundamentele lobby op landelijk niveau.

Dit advies sluit aan op de punten 2 en 7 uit de conclusie.

Advies 4: MDT-ontvangers als ambassadeurs

Een belangrijk deel van de visie van MDT is de bijdrage die jongeren leveren aan de maatschappij. Leerlingen en studenten die op jonge leeftijd ervaren hoe waardevol je rol in de maatschappij kan zijn. Niet alleen de toegevoegde waarde van het maatschappelijke resultaat, maar ook het leren in de praktijk - middenin de samenleving, staan centraal.

Om jongeren en scholen te werven om mee te doen met MDT wordt al veel gebruikgemaakt van ambassadeurschap. Jongeren en onderwijsprofessionals delen hun goede ervaringen in hun eigen netwerk, maar ook via de website van MDT en *MDT on Tour*. Om een nog completer beeld van de toegevoegde waarde van MDT over te brengen, adviseren wij om naast de jongeren en onderwijsprofessionals, ook de 'ontvangers' van MDT-trajecten ambassadeur te maken. MDT-ontvangers zijn bijvoorbeeld ouderen, vluchtelingen of mensen met schulden die door jongeren in hun MDT-traject zijn ondersteund. Juist omdat scholen en leerlingen/studenten aangeven dat MDT voor deelnemers vaak nieuw is, en het daarom lastig inbeelden is voor leerlingen/studenten wat ze zich bij een traject moeten voorstellen, is dit van toegevoegde waarde. Door ook ontvangers hun eigen verhaal te laten vertellen, wordt die boodschap van MDT nog sterker overgebracht en concreet gemaakt.

Dit advies sluit aan op de punten 1 en 2 uit de conclusie.

Advies 5: Opstartsubsidie

De rol van de interne MDT-trekker (later in het proces vaak coördinator of projectleider) is heel belangrijk tijdens elke stap van de implementatie van MDT binnen het onderwijs en vooral onmisbaar bij de start. Tijdens het opzetten zoekt en creëert de MDT-trekker een plek voor MDT om klein te beginnen. De MDT-trekker coördineert de samenwerking met de MDT-aanbieder om de invulling van MDT te bewaken. De MDT-trekker is proactief in het vergroten van de positieve effecten van MDT, door binnen de school de samenwerking met vakdocenten of specifieke opleidingen te zoeken. Het is essentieel dat deze rol vervuld wordt door iemand vanuit de school zelf, omdat diegene korte lijnen en warme contacten binnen de school nodig heeft om draagvlak te creëren voor de veranderingen die MDT teweegbrengt. Bovendien is het nodig dat iemand bekend is met de dagelijkse realiteit van de school, en begrijpt hoe MDT zich moet verhouden tot leerdoelen of de onderwijsvisie om van meerwaarde te zijn voor leerlingen/studenten, docenten en de school. Zo krijgt MDT een passende plek binnen de school.

Daarom adviseren wij om naast de reguliere subsidie, een opstartsubsidie aan te bieden aan scholen die net met MDT beginnen. Deze subsidie kan door scholen gebruikt worden om uren vrij te roosteren (of te creëren) voor een onderwijsmedewerker en geven mandaat om een stabiele plek voor MDT op school in te richten. Een dergelijke subsidie voor de duur van bijvoorbeeld maximaal zes maanden geeft scholen de gelegenheid om een zorgvuldig fundament voor MDT op te bouwen.

Na zes maanden stopt de subsidie, met het idee dat het fundament dan staat en de school vanaf dan reguliere subsidie kan aanvragen voor de MDT-trajecten.

Deze reguliere subsidie kunnen scholen ook deels gebruiken om de MDT-trekker mee te financieren om de plek voor MDT binnen de school verder te verduurzamen. De regionale MDT-makelaar (zie advies 2) speelt een belangrijke rol in dit helder naar scholen communiceren, zodat zij de ruimte voelen en nemen om dit te doen.

Door een tijdelijke opstartsubsidie voor scholen in te richten geeft het ministerie van OCW scholen die dat willen ook de kans om de regie te nemen bij het ontwerp van het MDT-traject, wat de afhankelijkheid van externe MDT-aanbieders verkleint. Barrières op het gebied van tijd en geld worden gelijk bij de start weggenomen. Dat geeft scholen de kans om MDT direct succesvol binnen de school in te bedden.

Dit advies sluit aan op de punten 1, 5 en 6 uit de conclusie.

Verantwoording

De onderzoeksresultaten zijn gebaseerd op interviews, schoolbezoeken, meedenksessies en ontwerpbijeenkomsten met jongeren en onderwijsmedewerkers van diverse scholen. Hieronder het overzicht van respondenten.

Schoolbezoeken en interviews

- Scholengemeenschap Guido, Arnhem
 - *interview met een docent maatschappijleer, directeur, MDT-coördinator en projectleider MDT*
 - *gesprekken met tien leerlingen*
- Christelijk Lyceum Veenendaal
 - *interview met een decaan en een projectleider MDT*
- ROC Mondriaan Den Haag
 - *interview met twee projectleiders MDT*
 - *interview student*
- ROC Nijmegen
 - *interview met twee praktijkcoördinatoren onderwijs-ontwikkeling en innovatie*
- ROC Rijn IJssel Arnhem en Hogeschool Arnhem Nijmegen (samenwerking)
 - *Teamleider welzijn/MDT-trekker*
- ROC Firda
 - *interview met onderzoeker practoraat brede vorming*
- Groeps gesprek met vijf jongeren

Interviews Oumaima Zamantouti, junior beleidsmedewerker, programma MDT, ministerie van OCW

- Albeda College (programmaleider thema burgerschap)
- Zadkine Spijkenisse (docent burgerschap)
- ROC Mondriaan (projectleider MDT)
- MBO Rijnland (teamleider Sociaal Werk)
- Novacollege (adviseur loopbaanoriëntatie & burgerschap) en MDT-aanbieder Young Society
- ROC Nijmegen (twee praktijkcoördinatoren)
- MDT-aanbieder Rijnland Beweegt (coördinator)

Meedenksessies

- sessie mbo/ho: negentien deelnemers
- sessie vo: zeventien deelnemers

Ontwerpbijeenkomsten

- Sessie onderwijsprofessionals: zestien deelnemers
- Sessie jongeren: negen deelnemers

Colofon

Deze publicatie is tot stand gekomen in opdracht van het Ministerie van OCW. Het onderzoek is uitgevoerd door Kennisland (KL).

Auteurs: Dave van Loon, Sarai Zwinnen, Nina Sandford, Monique Spijkers (KL)

Met dank aan alle respondenten voor de medewerking aan dit onderzoek.

Auteursrechten en hergebruik

Tenzij anders vermeld is alles in dit werk gelicenseerd onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 2.0 Nederland (CC BY-NC-ND 2.0 NL). Dit betekent dat je deze publicatie niet mag aanpassen, maar wel mag kopiëren en verder verspreiden, maar niet voor commerciële doeleinden, zolang je de maker van het werk vermeldt en een link naar de licentie plaatst (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/nl/>).

Gebruik de volgende literatuurreferentie:

Van Loon, D., Sandford, N. Spijkers, M. Zwinnen, S. (Kennisland), Ondersteuning MDT in het onderwijs. Gelicenseerd onder CC BY-NC-ND 2.0 NL.

Over Kennisland

Kennisland zet zich al bijna 25 jaar onafhankelijk en onvermoeibaar in voor een open, lerende, inclusieve en duurzame samenleving: een kennissamenleving. We bouwen aan een samenleving waarin maatschappelijke systemen mensen ondersteunen in plaats van tegenwerken. We experimenteren in de praktijk samen met de betrokkenen om tot toekomstbestendige, positieve verandering te komen waar de hele samenleving van profiteert. We gaan daarbij uit van de kennis en ervaring van mensen die het dichtst op het vraagstuk zitten, zoals leraren, verpleegkundigen en bewoners, maar ook beleidsmakers, bestuurders en wetenschappers. Zo brengen we de wereld waarin mensen leven en de wereld van systemen bij elkaar en maken we van 'doelgroepen' weer mensen. Onze ambitie is om kennis, ervaring en beleid samen te brengen en zo tot duurzame maatschappelijke vooruitgang te komen.

Kennisland
Kattenburgerstraat 5 / G003D
1018 JA Amsterdam
+31205756720
www.kl.nl

KL is onderdeel van [Stichting CAOP](#)

KENNISLAND

Samen vernieuwen.